

פרק החליל

מתנתיון:

החליל פעמים שמחללים בו חמשה ימים בחג הסוכות, ופעמים ששה ימים.

וזהו החליל של בית השואבה, שאינו דוחה לא את השבת, ולא את יום טוב, כיון שהחליל שמחללים בו אינו מכלל עבודה אלא הוא לשמחת בית השואבה, שאינה שירה על הקרבן.

ולכן, אם חל יום טוב הראשון ביום חול, מחללים בו רק חמשה ימים, כי אין מחללים בו לא ביום טוב ולא בשבת חול המועד.

ואם חל יום טוב בשבת, מחללים בו ששה ימים.

גמרא:

איתמר, רב יהודה רב עינא נחלקו בגירסת ג-ב המשנה, בענין שמחת בית השואבה:

חד תני: שמחת בית השואבה.

וחד תני: שמחת בית החשובה.

אמר מר זוטרא: מאן דתני "שואבה" לא משתבש, וגם מאן דתני "חשובה" לא משתבש.

מאן דתני "שואבה" לא משתבש — דכתיב [ישעיהו יב] "ושאבתם מים בששון". ועל שם שאיבת המים נקראת השמחה.

ומאן דתני "חשובה" לא משתבש — דאמר

דתניא: כלי שיש מעליו מסננת, והיין נתון במסננת, ומסתנן אל תוך הכלי — יש בו משום חשש "גילוי", ביין שנמצא בכלי, כי שמא יש בו עתה ארס נחש, היות והניח את המשקה שבכלי מגולה, בלי לשמור עליו.

אמר רבי נחמיה: אימתי יש לחוש לארס הנחש — בזמן שהכלי התחתונה מגולה.

אבל בזמן שהתחתונה מכוסה, אף על פי שהעליונה מגולה — אין בה משום גילוי.

מפני שארס נחש דומה לספוג, צף ועומד במקומו, ולכן הוא אינו עובר דרך המסננת. אבל חכמים חששו שיתערב הארס במים ואז הוא עובר דרך המסננת אל הכלי שתחתיו.

ומשנינן: אפילו תימא שמשנתנו גם לפי רבי נחמיה היא. כי אימר דאמר רבי נחמיה שאין במשקה המסונן איסור לשותו משום גילוי, לשתייה להדיוט.

אבל להביא משקה שהיה מעורב בו ארס, למרות שסיננו אותו, לגבוה — מי אמר?!

וכי לית ליה לרבי נחמיה, האם לא סובר רבי נחמיה את הפסול האמור בכתוב [מלאכי א] "הקריבתו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות!", שמכאן למדנו שאין להביא לגבוה דבר שאינו נאה להביאו לאדם מכובד! ומשקה מסונן מארס אין מביאים לאדם מכובד, וכל שכן לגבוה.

הדרן עלך לולב וערבה

ולכן ילפינן מאבובא דמשה, מהאבוב [החליל] של משה רבנו, שהיה עשוי עץ, והיה במקדש מאז ימיו של משה רבנו. וכשם שראוי להשתמש בחליל העץ לעבודת השירה במקדש, כך גם מותר להשתמש במקדש בכלי שרת העשויים עץ.

ומאן דפסיל, סבר שעיקר שירה הוא כפה. ולכן לא ילפינן מאבובא דמשה, לפי שהוא אינו משמש ככלי לעבודה במקדש.

ודוחה הא את ראייתו של רב יוסף: לא בכך נחלקו.

אלא לעולם יש לומר דכולי עלמא סוברים שעיקר שירה בכלי.

והכא בשאלה אם דנין דבר שאפשר לעשותו אחרת, מדבר שאי אפשר לעשותו אחרת, קמפלגי.

ומאן דמכשיר סבר: "דנין אפשר משאי אפשר". ועל אף שאת האבוב של משה אי אפשר לעשותו ממתכת אלא רק מעץ, בכל זאת יש לנו ללמוד ממנו שגם כלי שרת יכולים להיות עשויים מעץ.

ומאן דפסיל סבר: "לא דנין אפשר משאי אפשר". ולכן אין ללמוד ממנו לכלי שרת, היות ואת כלי השרת אפשר לעשות ממתכת.

ואיבעית אימא: דכולי עלמא סברי דעיקר שירה היא כפה, ולכן אין ללמוד מהאבוב של משה לכלי שרת.

וגם אם תאמר שעיקר שירה הוא בכלי, בכל זאת אי אפשר ללמוד מהאבוב של משה, היות וכולי עלמא סוברים שאין דנין אפשר משאי אפשר.

רב נחמן: מצוה חשובה היא, ובאה על ידי יצירת השיתין מתחת למקום המזבח עוד מששת ימי בראשית כדי לקבל את הנסכין.

תנו רבנן: החליל דוחה את השבת, דברי רבי יוסי בר יהודה.

וחכמים אומרים: אף את יום טוב אינו דוחה.

אמר רב יוסף: כל המחלוקת היא רק בשיר של קרבן, שהיו מחללים הלויים בחליל בשעת ניסוך היין של קרבן ציבור.

דרבי יוסי סבר: עיקר מצות שירה של הלויים על הקרבן היא בצירוף נגינת כלי. ולכן הנגינה בחליל על הקרבן בכלל עבודה של הקרבן היא נחשבת. ולכן היא דוחה את השבת כמו שעבודת קרבן ציבור דוחה את השבת.

ואילו רבנן סברי: עיקר שירה היא כפה, ואילו הנגינה בכלי המצטרפת אליה לאו בכלל עבודה היא. ולכן היא אינה דוחה את השבת.

אבל שיר של שואבה — דברי הכל שמחה היא ואינה עבודה, ולכן הנגינה בכלי בשעת שמחת בית השואבה אינה דוחה את השבת.

אמר רב יוסף: מנא אמינא מהיכן יודע אני דבהא פליגי רבנן ורבי יוסי בר יהודה אם עיקר שירה הוא בצירוף נגינה בכלי?

מהא דתניא: כלי שרת שעשאן של עץ — רבי פוסל, ורבי יוסי בר יהודה מכשיר.

מאי לאו, בהא קמפלגי:

ומאן דמכשיר סבר שעיקר שירה הוא בכלי,

והכא — במילוף בלימוד של עשיית המנורה מזהב, האם לומדים אותו במידה של "כללי ופרטי", או במידה של "רביוי ומיעוטי", קא מיפלגי.

כאשר **רבי דריש** לעשיית המנורה מזהב במידה של **כללי ופרטי**, ואילו **רבי יוסי בר יהודה דריש** זאת במידה של "רביוי ומיעוטי".

הלימוד של כלל ופרט שונה מהלימוד של ריבוי ומיעוט בנקודה אחת, וממנה יוצא חילוק נוסף, בין כלל ופרט וכלל, לבין ריבוי מיעוט וריבוי.

המידה של "כלל ופרט" אומרת שהפרט בא לפרש ולהגדיר את הכלל, שאין ה"כלל" כולל שום דבר אחר, אפילו לא דבר הדומה לפרט, מלבד הפרט המסויים המופיע בכתוב.

ואילו המידה של "ריבוי ומיעוט" אומרת שהמיעוט בא רק לשלול ולומר שאין הריבוי מרבה כל דבר, אבל אין זה אומר שהמיעוט שולל את הריבוי לי, ובניגוד למידת "כלל ופרט", אין המיעוט ממעט דברים הדומים לו, אלא רק את עצמו בלבד, ואילו הדברים הדומים לו יכולים להשאר בכלל הריבוי.

ומכאן נגזר שבמידת "כלל ופרט וכלל" בא הכלל הנוסף להוסיף ולכלול רק את הדברים הדומים לפרט, שאילולי הכלל שאחר הפרט, הם היו מתמעטים מכח המידה של "כלל ופרט", ובכח הכלל הנוסף מתרבים גם הדברים הדומים לפרט, אבל אין בכוחו של הכלל הנוסף להתפשט ולכלול כל דבר.

אבל במידה של "ריבוי ומיעוט וריבוי" אין

צורך לריבוי הנוסף לרבות את הדברים הדומים למיעוט, שהרי הם לא התמעטו מכח המיעוט, ולכן הוא בא לרבות כל דבר.

והמיעוט אינו בא אלא למעט דבר אחד בלבד.

רבי דריש כללי ופרטי:

דכתיב [שמות כה] "ועשית מנורת זהב טהור, מקשה תעשה המנורה".

"ועשית מנורת" — כלל,

"זהב טהור" — פרט,

"מקשה תעשה המנורה" — חזר וכלל.

והכלל הוא: כלל ופרט וכלל — אי אתה דן אלא כעין הפרט.

מה הפרט מפורש — של מתכת, אף כל של מתכת כשר לעשיית המנורה, ולא של עץ.

רבי יוסי בר יהודה דריש ריבוי ומיעוטי:

"ועשית מנורת" — ריבה.

"זהב טהור" — מיעט.

"מקשה תעשה המנורה" — חזר וריבה.

והכלל הוא: ריבה ומיעט וריבה — ריבה הכל.

מאי רבי — רבי כל מילוי,

מאי מיעט — מיעט של חרם.

אמר רב פפא:

נא-א ומבארת הגמרא: עיקר שירה, אם הוא בפה או בכלי — **כתנאי**. מחלוקת תנאים הוא.

דתנן במסכת ערכין: המנגנים, אוחזי כלי השיר, בשעת השירה על הקרבן — **עבדי כהנים** היו, דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר: ישראלים, מאנשי משפחת "בית הפגרים" ומאנשי משפחת "בית צפריא" [כך היו קרויים] הם שהיו אוחזים בכלי השיר.

ואותן משפחות **מאמאום** [שם מקום] היו.

והיו משפחות ישראליות מיוחסות, ללא פגם של ממזרות או חללות, ומפני יחוסם היו **משיאין** את בנותיהם [או אלמנותיהם] לכהונה.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אותם אוחזי כלי השיר — **לויים** היו. ורק הם ראויים לשירה בכלי, ולא ישראלים.

מאי לאו, בהא קא מיפלגי רבי מאיר ורבי חנינא בן אנטיגנוס:

דמאן דאמר [רבי מאיר] **עבדים** היו, **קסבר** שעיקר שירה הוא בפה, והלויים שוררו בפה, והעבדים נגנו בכלי.

ומאן דאמר [רבי חנינא בן אנטיגנוס] **לויים** היו, **קסבר** שעיקר שירה הוא בכלי.

ודוחה הגמרא את דברי רב פפא, האומר שעיקר שירה אם היא בפה או בכלי, מחלוקת תנאים היא.

ו**תסברא** שבכך נחלקו רבי מאיר ורבי חנינא בן אנטיגנוס?

והרי אם כך, לדבריך, רבי יוסי, שאמר ישראלים מיוחסים היו — **מאי קסבר**!?

אי קסבר עיקר שירה בפה — אפילו עבדים נמי.

אי קסבר עיקר שירה בכלי, לויים — אין [כך], ישראלים — לא!

ובהכרח, שלא נחלקו בכך התנאים.

אלא, דבולי עלמא עיקר שירה בפה. וכולם כשרים לשירה בכלי, ואפילו עבדים.

ובהא קא מיפלגי התנאים במשנה במסכת ערכין:

דמר סבר: הכי הוה מעשה, **זמר סבר**: הכי הוה מעשה. שהחילוק בין שלשת התנאים הוא רק בסיפור המעשה, מי היו המנגנים בכלי, ולא בהלכה מי ראוי לנגן.

ומבארת הגמרא:

למאי נפקא מינה מי היו אותם האנשים, אם אין זה נוגע לדין שירה?

ל"מעלין מדוכן ליוחסין ולמעשר" — קא מיפלגי.

האם מי שעומד במקדש על הדוכן עם הלויים, ומנגן בכלי, ראוי להחשיבו כישראל מיוחס, שאינו צריך בדיקה כדי להשיאו למיוחסת, וכן האם ראוי לתת לו מעשר ראשון בתורת לוי.

מאן דאמר עבדים היו, **קסבר** שאין מעלין מדוכן ליוחסין, ולא למעשר. שהרי אפילו עבדים ניגנו שם.